

პარადიგმული კრიზისი და ინსტიტუციური ეკონომიკის „მეინსტრიუმული“ პოტენციალი*

ინგა ბალარაჯიშვილი

<https://doi.org/10.35945/gb.2018.06.015>

ეკონომიკის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
Inga.balarajishvili@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისი, ნეოკლასიკური მიმართულება, ინსტიტუციური ეკონომიკა, „მეინსტრიუმული“ პოტენციალი, მეთოდოლოგიური პრობლემები

მეცნიერთა უმრავლესობის აზრით, XXI საუკუნის პირველმა მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა გამოავლინა ეკონომიკური „მეინსტრიუმის“ დამისი „ბირთვის“ – ეკონომიკური პარადიგმის კრიზისიც. ეს გამოვლინდა რეალური ეკონომიკური პროცესების პოზიტიური და ნორმატიული ანალიზის სისუსტეში, ანალიზის მოწყვეტაში სისტემის ინსტიტუციური თავისებურებებისგან, ეკონომიკური მოვლენების ზედმეტ ფორმალიზაციაში, რაციონალური ეკონომიკური ინდივიდის მეთოდოლოგიაში, რომელიც ამაქსიმიზებს თავის სარგებლიანობას. შეიძლება აღვნიშნოთ ნეოკლასიკური პარადიგმის სხვა დეფექტებიც – ფუნქციონალური და წინასწორული მიდგომის დომინირება მიზეზ-შედეგობრივის საზიანოდ, უწინასწორო ეკონომიკური განვითარების არადამაკმაყოფილებელი ანალიზი და სხვა. უახლოესი მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის მიზეზების ახსნისთვის ეკონომისტები, და სოციოლოგები სულ უფრო ხშირად იყენებენ განვითარების თანამედროვე ეტაპის ისეთ განსაზღვრებებს, როგორცაა „პოსტცივილიზაცია“ (კ. ბოულდინგი), „სუპერინდუსტრიული საზოგადოება“ (ო. ტოფლერი), „ინფორმაციული საზოგადოება“ (რ. აირისი, დ. ბელი, ე. მასუდა), „პოსტკაპიტალისტური საზოგადოება“ (რ. დარენდორფი), „პარადიგმული ძვრა“ (კ. პერესი) და სხვა, მაგრამ მსგავსი „ტერმინოლოგიური თამაში“ არ იძლევა პასუხს კითხვაზე – საით უნდა წავიდეს ეკონომიკური მეცნიერება?

რატომ ლიდრობს ნეოკლასიკა?

თეორიულ ეკონომიკაში ნეოკლასიკის ლიდრობის ერთ-ერთ მიზეზად შეიძლება დავასახელოთ მისი უნივერსალიზმი. ნეოკლასიკურ მიდგომას შეუძლია რაიმე აუცილებლად თქვას, პრაქტიკულად, ნებისმიერ პრობლემაზე. გერი ბეკერის (და მისი მიმდევრების) ძალისხმევით, რომელიც „ეკონომიკური იმპერიალიზმის“ ფუძემდებელი გახდა, ნეოკლასიკური მიდგომა გავრცელდა თვით რასობრივი დისკრიმინაციის, ოჯახის, ქორწინების და სხვა მრავალ პრობლემაზე და 1970-1980-იან წლებში მოახდინა მაკრო-

ეკონომიკის „კოლონიზაცია“, ანუ მოხდა ამ მიდგომის გავრცელება ობიექტთა ფართო წრეზე – ყველა ეს ობიექტი შეისწავლება ერთიანი თეორიული აპარატის მეშვეობით. ამგვარად, ნეოკლასიკურმა თეორიამ შესაძლებელი გახდა ეკონომიკური მეცნიერების თავისებური კონსოლიდაცია (აღსანიშნავია, რომ ნეოკლასიკის ლიდერობა უფრო მეტად შესამჩნევია ეკონომიკურ განათლებაში, ვიდრე ეკონომიკურ მეცნიერებაში. საქმე იმაშია, რომ ნეოკლასიკის სწავლება გაცილებით ადვილია, სახელმძღვანელოებში სირთულის დონის დობირების მეშვეობით, მაშინ როცა რომელიმე სხვა მიმართულების, მაგალითად, ინსტიტუციონალიზმის სწავლება საკმაოდ რთულია: მას არა აქვს სირთულის დაბალი დონე. ინსტიტუციონალიზმის გასაგებად საჭიროა გარკვეული წარმოდგენის ქონა სხვადასხვა, მათ შორის, ინტერდისციპლინური ხასიათის პრობლემათა ფართო წრეზე. ვინაიდან უნივერსიტეტებში, ძირითადად, ისწავლება ნეოკლასიკური თეორია (და, ზოგჯერ, მხოლოდ ის), ეს მიდგომა იკვლავწარმოება მეცნიერულ კვლევებშიც.

რაში ვლინდება კრიზისი?

შეიძლება გამოვყოთ ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისის გამოვლენის რამდენიმე ასპექტი:

- ეკონომიკის თეორიის და ეკონომიკური განათლების მონოპოლიზაცია „ერთი ეკონომიკური დოქტრინის“ (ნეოკლასიკური მიმართულების) მიერ, რომელიც გახდა „მეინსტრიმი“ (დომინირებადი მიმდინარეობა). სტატიაში „რატომ არიან ჰარვარდის სტუდენტები გ. მენქიუს ლექციების წინააღმდეგ?“ – პროფ. ა. მოსკოვსკი აჩვენებს ნეოკლასიკის საგნობრივ და შინაარსობრივ „სიღარიბეს“, ძირითადი დებულებების აბსტრაქტულობას, გარღვევას თეორიასა და პრაქტიკას შორის, კვლევების დაშორებას რეალობისგან და „*მათემატიკის გამოყენებას ეკონომიკური ანალიზის ძირითად მეთოდოლოგიად*“ (Московский, 2012, с.77). მეინსტრიუმის მეთოდოლოგია სრულიად უუნაროა, ახსნას მეურნეობრიობის ფორმების მრავალფეროვნება, ისტორიული ალტერნატივების არსებობა, სოციოკულტურული ფაქტორების გავლენა;
- მეცნიერულ კვლევებს აქვს ფრაგმენტული, არა-ინტერდისციპლინური ხასიათი. ზოგიერთი მეცნიერის აზრით,

* კვლევის შედეგები წარმოდგენილ იქნა I ეროვნულ სამეცნიერო კონფერენციაზე „ეკონომიკური მეცნიერების კრიზისი და ახალი პარადიგმების ძიება“

„მოცემული ეფექტი დაკავშირებულია, უპირველეს ყოვლისა, სამეცნიერო საზოგადოებაში შედარებით წვრილი უჯრედების სიმრავლის ფორმირებასთან, რომლებიც ერთმანეთთან ნაკლებად კონტაქტირებენ და ზოგჯერ, უბრალოდ, ერთმანეთის იგნორირებას ახდენენ. ამგვარად, მეცნიერება ხდება საკმაოდ დაქსაქსული და მისი ნაწილები სუსტადაა დაკავშირებული ერთმანეთთან. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იკარგება მეცნიერების სისტემურობა“ (Балацкий, 2010, с. 14).

- მკვლევართა ნაწილის აზრით, დღეს მნიშვნელოვანია არა იმდენად მეცნიერული პლურალიზმი და დაქსაქსულ კონცეფციითა მრავალრიცხოვნობა, რამდენადაც მათი ორგანული ერთიანობა იმის გაცემაში, თუ საით მოძრაობს სისტემა, რა მიმართულებით ევოლუციონირდება იგი (Балацкий, 2010; Фролов, 2011). თეორიებში, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროა ცვლილებებისა და განვითარების ძირითადი ვექტორის გამოყოფა, მეტი ყურადღება კონტექსტისადმი და კონკრეტული სიტუაციის თავისებურებებისადმი.

- ეკონომიკურ ცოდნაში დომინირებს მათემატიკური მეთოდები, რაც, თავის მხრივ, ნეოკლასიკის დომინირების შედეგია. ამიტომ „მოდელების შედეგიანობა ზოგჯერ ძლიერაა დამოკიდებული დაშვებების თვით მცირე ვარიაციებზეც კი. ნეოკლასიკური ეკონომიკური კონსტრუქციების მათემატიკური „შეფუთვის“ მოხდენილობა და დამაჯერებლობა ოსტატურად ჩქმალავს მათ შინაარსობრივ ამორფულობას და პროგნოსტიკულ დისფუნქციას“ (Фролов, 2011, с. 17);

- მასები სოციალური სისტემის მხოლოდ პასიური ელემენტია და თავისთავად არაფერს წყვეტენ. „ეკონომიკური იჭერს კანონზომიერებებს დიდ, მაგრამ მეორეხარისხოვან ჯგუფებში და აბსტრაგირდება მცირე, მაგრამ გადამწყვეტი კოპორტების განხილვისაგან“ (Балацкий, 2010, с. 28-29). ეკონომიკაში გამოყენებული თანამედროვე მათემატიკური აპარატი სრულიად არ ითვალისწინებს „მცირე ჯგუფების“ ეფექტს, რომელიც ნებისმიერი ევოლუციის მთავარი მამოძრავებელი ძალაა.

- შეინიშნება მეცნიერთა მეტისმეტი „გატაცება“ ეკონომიკური ზრდით. თუმცა, უკვე 1970-იანი წლებიდან მკვლევართა ნაწილი აღიარებდა, რომ ადამიანის ცხოვრების სტანდარტი არ ჯდება ტრადიციული ეკონომიკური მეცნიერების ჩარჩოებში და არის კომპონენტები, რომელიც შეუძლებელია, იყიდო ფულით (მაგალითად, სოციალური გარემო, ოჯახური ფასეულობები და სხვ.). ხოლო მშპ-ის მაჩვენებელი უნდა შეივსოს სოციალური განვითარების და ადამიანის მიერ მისი გარემოს სუბიექტური აღქმის მაჩვენებლებით. ეკონომიკური ზრდის საკითხებით დაკავებული ეკონომისტების მხრიდან დამაკმაყოფილებელი ახსნა ვერ მიიღო როგორც სხვადასხვა ეკონომიკური სისტემების არსებობამ, ასევე განსხვავებებმა მათ ფუნქციონირებაში. (უნდა ითქვას, რომ გადაუწყვეტელია თვით ეკონომიკური ზრდის საკითხიც. 2004 წ. გამოცემულ წიგნში „ეკონომიკური ზრდის გამოცანა“ ე. ჰელპმანი

იძულებული იყო ელიარებინა, რომ „ეკონომიკური ზრდის საიდუმლო ორას წელზე მეტია გაუხსნელი რჩება“ (Хелпман, 2011, с. 13). ნობელის პრემიის ლაურეატის ჯ. სტიგლიცის აზრით, უკანასკნელ წლებში მსოფლიო არაჯანსაღი ინტერესით აკვირდებოდა მშპ-ს ზრდას. ამ ერთადერთი ინდიკატორით შთანთქმამ გვაიძულა, მხედველობიდან გამოვგვარვოდა სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორები – როგორცაა უმუშევრობის სოციალური ფასი და გარემოს დაბინძურების ზეგავლენა ერის ჯანმრთელობაზე (СТИГЛИЦ, 2009).

ეკონომიკური მოდელები: გამარტივება თუ გაართულება?

პროფესორ დ. როდრიკის აზრით, შესაძლოა, ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს წარმატების შანსებს ეკონომისტის პროფესიაში, არის ახალი მოდელის შექმნის უნარი ან უკვე არსებულის გამოყენება ახალ ემპირიულ მასალაზე. „გინდათ მძიმედ დაჭრათ ეკონომისტი? უთხარით მას: „თქვენ არა გაქვთ მოდელი“ (Родрик, 2015). ცნობილი ეკონომისტის, კ. ბოულდინგის აზრით, „მათემატიკა ეკონომიკურ მეცნიერებას სიმკაცრეს ანიჭებს. საუბედუროდ, ის მას უსიცოცხლოსაც ხდის“. კიდევ ერთი მოსაზრებით, „ეკონომიკური თეორიის 95% – ეს მხოლოდ ჯანსაღი აზრია, რომელსაც, სპეციალური ტერმინოლოგიის და მათემატიკის მეშვეობით, რთული სახე მისცეს (Chang 2014, p. 3). როგორც დ. როდრიკი ამბობს, „ეკონომისტები მათემატიკას იყენებენ არა იმიტომ, რომ ისინი ძალიან ჭკვიანები არიან, არამედ იმიტომ, რომ არასაკმარისად ჭკვიანები არიან“. მისი აზრით, ეკონომიკური მეცნიერება მათემატიკას იყენებს ორი მიზნისთვის: ჯერ ერთი, მათემატიკა გარანტიას იძლევა, რომ მოდელის ელემენტები – წანამძღვრები, ქცევის მექანიზმები და ძირითადი შედეგები – ფორმულირებულია ცხადად და გამჭვირვალედ. თუ მოდელი გამოხატულია მათემატიკური ფორმით, მისი არსი ყველასთვის ცხადი ხდება, ვისაც მისი წაკითხვა შეუძლია. მეორე, მათემატიკის ღირსება იმაშია, რომ ის უზრუნველყოფს მოდელის შინაგან თანმიმდევრობას. მარტივად რომ ვთქვათ, იმის გარანტიას იძლევა, რომ დასკვნები გამომდინარეობს წანამძღვრებიდან. ამგვარად, მათემატიკის როლი ეკონომიკურ მოდელებში უაღრესად ინსტრუმენტულია. ეკონომიკური მეცნიერების ზოგიერთი წარმომადგენელი საერთოდ იშვიათად მიმართავდა მათემატიკას. კ. მარქსის, ჯ. მ. კეინზის ან ჯ. შუმპეტერის წვლილი გიგანტურია ეკონომიკურ მეცნიერებაში, მაგრამ მათი მოდელები ფორმულირებული იყო უპირატესად სიტყვიერი ფორმით. თ. შელინგმა, თანამედროვე თამაშთა თეორიის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა, ნობელის პრემია მიიღო ნაშრომისთვის, რომელშიც თითქმის არ იყო მათემატიკა (Schelling 1960; Schelling 1978). მან ინდივიდთა სტრატეგიული ურთიერთქმედების რთული მოდელები ახსნა მხოლოდ სიტყვიერად, მაგალითებით რეალური ცხოვრებიდან,

თუმცა მისმა შრომებმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა როგორც მეცნიერებაზე, ასევე ეკონომიკურ პოლიტიკაზე. ამავე დროს, მრავალი ეკონომისტი ივიწყებს მათემატიკის ინსტრუმენტულ ბუნებას. მაგალითად, მათემატიკური ეკონომიკა უფრო მეტად გამოყენებით მათემატიკას გვაგონებს, ვიდრე მეცნიერებას საზოგადოების შესახებ. ამ მიმართულების ერთ-ერთი ნაშრომის ანოტაცია ასე იწყება: „ჩვენ განვსაზღვრავთ მოლოდინთა ვალრასიანული წონასწორობის ახალ მახასიათებლებს, რომელიც ეფუძნება ვეტოს მექანიზმს სხვადასხვა ინფორმაციული ეკონომიკის პირობებში, აგენტთა სრული და საბოლოო სივრცით“...(?!)(Pesce, 2014). ერთ-ერთმა წამყვანმა ჟურნალმა – „Econometrica“ – გარკვეულ მომენტში მორატორიუმი შემოიღო სოციალური არჩევანის თეორიაზე, ვინაიდან სტატიები ამ სფეროში იმდენად მათემატიკურად რთული გახდა, რომ დაკარგა კავშირი პოლიტიკურ ცხოვრებასთან (Elster, 2007, p. 461). ეს მაგალითები გვიჩვენებს, რომ სამყაროს გაგება შესაძლებელია მხოლოდ მისი გამარტივებით და არა გართულებით.

რა განაპირობებს ინსტიტუციონალიზმის „მეინსტრი-მულ“ პოტენციალს?

ჯერ კიდევ უ. ჰამილტონი 1918 წ. თავის გამოსვლაში ამტკიცებდა, რომ ინსტიტუციონალიზმი წარმოადგენს პრაქტიკულად ერთადერთ თეორიას, რომელსაც შეუძლია გააერთიანოს ეკონომიკური მეცნიერება იმიტომ, რომ ის გვიჩვენებს, თუ როგორ შეეფარდებიან ეკონომიკური სისტემის ცალკეული ნაწილები მთლიანს (Блауг, 1994).

ინსტიტუციონალიზმის „მეინსტრიმული“ პოტენციალი ვლინდება, უპირველეს ყოვლისა, მის მეთოდოლოგიურ ორიენტაციაში და პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობაში, კერძოდ:

- განსხვავებით „მეინსტრიმისგან“, ინსტიტუციურ ეკონომიკაში წარმოების ტექნოლოგია და ინდივიდუალური გემოვნება ენდოგენური ცვლადებია, იცვლება საზოგადოებრივ ურთიერთობებში ცვლილებებთან ერთად. მხოლოდ ბუნებრივი გარემო გამოდის ეგზოგენურ „ცვლადად“ (Ходжсон, 2006);
- იმის გათვალისწინებით, რომ განუსაზღვრელობის მოსპობა შეუძლებელია, ინსტიტუციონალისტები აქცენტს აკეთებენ იმ საზღვრებზე, რომელშიც შესაძლებელია ფაქტობრივი მომავლის წინასწარმეტყველება, განსხვავებით წინასწარმეტყველებისგან „მოდელის კონტექსტში“;
- ეკონომიკას განიხილავს როგორც ორგანულ, სისტემურ, ევოლუციონირებად „მთელს“ და არა როგორც სტატიკურ მექანიზმს;
- ინსტიტუციონალისტები იცავენ მეთოდოლოგიურ კოლექტივიზმს ან წმინდა სახით, ან გამდიდრებულ და არაიდეოლოგიზირებულ მეთოდოლოგიურ ინდივიდუალიზმთან ერთად, მაგრამ არა ამ უკანასკნელს თავისთავად;
- ინსტიტუციონალიზმი აღიარებს რაციონალურობის

შეზღუდვებს, როგორც მნიშვნელოვან ქცევით წანამძღვარს; აკრიტიკებს ოპტიმალური და წონასწორობის გადაწყვეტილებების „ნეოკლასიკურ ძიებას“, განსაკუთრებით ადამიანის ქცევის თანმიმდევრულობის და მიზანმიმართულობის თვალსაზრისით;

- ინსტიტუციონალიზმი იკვლევს ადაპტაციის და უწონასწორობის პროცესებს, სტაბილური წონასწორობის ფორმალური და ტექნიკური პირობების საპირისპიროდ; უფრო კონკრეტულად შევჩერდებით ინსტიტუციონალიზმის რამდენიმე უპირატესობაზე:
- **ტექნოლოგიის ნაცვლად, აქცენტი საკუთრების უფლებებზე და ტრანსაქციურ ხარჯებზე.** ჯერ კიდევ 1968 წ. დაწერილ სტატიაში დ. ნორტმა (North, 1968) კ. მენარის და მ. შირლის სიტყვებით, „ტექნოლოგია ტახტიდან ჩამოავდო“ (Menard et al., 2011, p. 12). ნობელის ლექციაზე დ. ნორტი აღნიშნავდა: „ნეოკლასიკური შედეგი ეფექტიანი ბაზრების სახით მიიღწევა მხოლოდ მაშინ, როდესაც ტრანსაქციის განხორციელება დანახარჯებს არ მოითხოვს. როდესაც გარიგების დადება მოითხოვს დანახარჯებს, მაშინ ინსტიტუტებს მნიშვნელობა აქვს“ (North, 1993);
- **იდეოლოგიის როლის აღიარება.** იდეოლოგიის, როგორც ეკონომიკური ისტორიის მსვლელობის განმსაზღვრელი ფაქტორის, აღიარება წინააღმდეგობაშია სამყაროს ნეოკლასიკურ ხედვასთან. თუ ადამიანი, ამ უკანასკნელის მიხედვით, საკუთარი კეთილდღეობის მაქსიმიზატორია, მაშინ, მისთვის დამახასიათებელი სახელმწიფოს ჰობსიანური მოდელი (როგორც ინდივიდუალური ქცევის შემზღუდავი წესების შემქმნელისა) არ იმუშავებს: ადამიანი, როგორც ეგოისტური მაქსიმიზატორი, დაარღვევს წესებს ყოველთვის, როცა ეს მისთვის ხელსაყრელი იქნება. სწორედ იდეოლოგია ზღუდავს ადამიანის ობორტუნისტულ ქცევას, ის ეხმარება არსებული ვითარების გამართლებას და ამით ამცირებს დანახარჯებს იძულებზე. იდეოლოგია არის პასუხისმგებელი კოლექტიურ მოქმედებებზეც, რომელიც შეუძლებელი იქნებოდა მის გარეშე ნეოკლასიკურ ეკონომიკაში აღწერილი „უბილეთო მგზავრის“ ეფექტის გამო;
- **პარეტო-ოპტიმალურობის პრინციპის უარყოფა.** ნეოკლასიკური ტრადიციით, საზოგადოების მდგომარეობის შეფასებისთვის ფართოდ გამოიყენება ორი პრინციპი: ა) პარეტოს პრინციპი: თუ თითოეული ინდივიდი საზოგადოებაში უპირატესობას ანიჭებს განსაზღვრულ საზოგადოებრივ მდგომარეობას მეორესთან შედარებით, მაშინ პირველის არჩევა უნდა ჩაითვალოს საუკეთესოდ მთელი საზოგადოებისთვის. ბ) პირადი თავისუფლების აღიარება: არსებობს პირადი საკითხები, რომელთა მიმართაც ადამიანი თავისუფალი უნდა იყოს არჩევანის გაკეთებისას, და რაც უნდა აირჩიოს მან ამ საკითხების ფარგლებში, უნდა ჩაითვალოს, რომ მისი არჩევანი საუკეთესოა მთელი საზოგადოებისთვის, სხვა ადამიანების შეხედულებების მიუხედავად. ა. სენის

აზრით, ეს ორი პრინციპი წინააღმდეგობრივია. პარეტოს პრინციპი გულისხმობს, რომ თუ ერთზე მეტ ადამიანს ეძლევა იმის გარანტია, რომ მისი უპირატესობები განსაზღვრავენ საზოგადოებრივ უპირატესობებს, ალტერნატივათა თუნდაც ერთი წყვილისთვის (მნიშვნელობა არა აქვს, რამდენად „პირადი საქმეა“ მისთვის ამ ალტერნატივებს შორის არჩევანი), მაშინ ინდივიდუალურ უპირატესობათა განსაზღვრული ნაკრებისას, ამან შეიძლება გამოიწვიოს წინააღმდეგობრივი ციკლი. ა. სენის აზრით, პარეტოს პრინციპი გადამწყვეტი ხმის მცირე გამოვლინებასაც კი ნამდვილ ეპიდემიად გადააქცევს და „გვაიძულებს გავისხენოთ ანდაზა: „მიეცი მას თითო და ის ხელსაც მოგაჭამს“ (Сен, 1976, с. 202);

- აქცენტები ძალაუფლების ფაქტორზე. ინსტიტუციონალიზმები ეკონომიკას აღიქვამენ როგორც ძალაუფლების სისტემას. უორენ ჯ. სამუელსის აზრით, ძალაუფლების სტრუქტურა განსაზღვრავს, მაგალითად, იმას, თუვისი ინტერესები უნდა იქნეს გათვალისწინებული. პარეტო-ოპტიმალური გადაწყვეტილებები ყოველი მოცემული სტრუქტურისთვის სპეციფიკურია (Samuels, 1979; Samuels, 1989). ეკონომიკა უფრო მეტია, ვიდრე ბაზარი. ხოლო ბაზარი ექვემდებარება ძალებს, რომლებიც მართავენ ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას და შეცვლას. ამასთან, საქმე ეხება არა მარტო ეკონომიკურ, არამედ პოლიტიკურ ძალაუფლებასაც (Acemoglu et al., 2012, p. 80). მაშასადამე, ინსტიტუციონალიზმი სოციალური კონტროლის და სოციალურ ცვლილებათა თეორიაა. ძალაუფლების ფაქტორის არაღიარება ნეოკლასიკურ თეორიაში,

ფაქტობრივად, ხელს უწყობს ძალაუფლების არსებული სტრუქტურის ლეგიტიმაციას.

დასკვნითი შენიშვნა

ნეოკლასიკური „მეინსტრიმი“ არც იმდენად მოქნილი და ღიაა „შევსებისთვის“, რომ შესაძლებელი იყოს მისი უსასრულოდ ტრანსფორმირება (თანაც ისე, რომ შენარჩუნებულ იქნეს მისი „მკაცრი ბირთვი“) ახალი წანამძღვრების შემოტანით, რომლებიც ხშირად ურთიერთგამომრიცხავია. ერთ-ერთი პრინციპი, რომელიც აუცილებელია დაექვემდებაროს კრიტიკულ შეფასებას – ეს არის მეთოდოლოგიური ინდივიდუალიზმი იმ შეზღუდვებთან კავშირში, რომლებიც აღმოცენდება ინდივიდების მოქმედების ჭეშმარიტი მოტივების ასხნისას, იმ რეალობის აღწერისას, რომელშიც თითქოსდა არსებობენ მხოლოდ ინდივიდები მათ შორის რაიმე ურთიერთკავშირის და მათ მიერ შექმნილი სტრუქტურებისგან დამოუკიდებლად; კრიზისის ერთ-ერთი მიზეზია დეტერმინიზმი, თავისი სხვადასხვა გამოვლინებით (მათემატიკური დეტერმინიზმი, რომელიც ახდენს სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების ანალიზისადმი რაოდენობრივი მიდგომის აბსოლუტიზირებას; ტექნოლოგიური დეტერმინიზმი, რომელიც ტექნოლოგიას საზოგადოებრივი პროგრესის მთავარ ფაქტორად განიხილავს და სხვ.; ინსტიტუციონალიზმის „მეინსტრიმული“ პოტენციალი განპირობებულია, უპირველეს ყოვლისა, მისი მეთოდოლოგიური ორიენტაციით და პრაქტიკული გამოყენების შესაძლებლობებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Acemoglu, D., Robinson, J.A. (2012). *Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty.* New York: Crown Business.
2. Chang, H.-J. (2014). *Economics: The User Guide.* London: Pelican Books.
3. Elster, J. (2007). *Explaining Social Behavior: More Nuts and Bolts for the Social Sciences.* Cambridge: Cambridge University Press.
4. Menard, C., Shirley, M. (2011). *The Contribution of Douglass North to New Institutional Economics.* https://halshs.archives-ouvertes.fr/file/index/docid/624297/filename/2011-Menard_Shirley_North_and_NIE--CUP.pdf.
5. North, D.C. (1981). *Structure and Change in Economic History.* New York–London.
6. North, D.C. (1968). *Sources of Productivity Change in Ocean Shipping, 1600–1850.* *The Journal of Political Economy.* Vol. 76, № 5.
7. North, D.C. (1993). *Noble Prize Lecture.* https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1993/north-lecture.html
8. Pesce, M. (2014). *The Veto Mechanism in Atomic Differential Information Economies.* *Journal of Mathematical Economics*, vol. 53, pp. 33–45.
9. Samuels, W., Tool, M. (eds). (1989). *The Economy as a System of Power.* New Brunswick, NJ: Transaction Books.
10. Schelling, T. C. (1960) *The Strategy of Conflict,* Cambridge, MA: Harvard University Press.
11. Schelling, T. C. (1978) *Micromotives and Macrobehavior,* New York: W. W. Norton.
12. Балацкий, Е. (2010). *Кризис социальных наук в свете развития рынков. Общество и экономика.* № 5.
13. Блауг, М. (1994). *Экономическая мысль в ретроспективе.* — М.: Дело, 720 с.
14. Московский, А. (2012). *Почему студенты Гарварда против лекций Г. Менкью.* *Экономист.* № 1.
15. Норт, Д. (1997). *Институты, институциональные изменения и функционирование экономики.* М. «НАЧАЛА».
16. Родрик, Д. (2015). *Экономика решает: сила и слабость «мрачной науки».* *Экономическая социология.* Т. 16. № 4.
17. Сен, А. К. (1976). *Свобода, единогласие и права.* http://www.seinstitute.ru/Files/veh4-1-6_Sen_p195-248.pdf
18. Стиглиц, Дж. (2009). *нездоровый интерес к динамике ВВП привел к кризису.* <http://www.vedomosti.ru/finance/news/2009/09/23/844148>.
19. Фролов, Д. (2011). *Теория кризисов после кризиса: технологии versus институты.* *Вопросы экономики.* № 7.
20. Хелпман, Э. (2011). *Загадка экономического роста.* Пер. с англ. М.: Изд. Института Гайдара, - 240 с.
21. Ходжсон, Дж. (2006). *Эволюционная и институциональная экономика как новый «мэйнстрим»?* *Экономический вестник Ростовского государственного университета.* Т. 6. №2.
22. Ходжсон, Дж. (2003). *Экономическая теория и институты.* — М.: Дело. 464 с.

THE PARADIGMATIC CRISIS AND THE “MAINSTREAM” POTENTIAL OF THE INSTITUTIONAL ECONOMICS

INGA BALARJISHVILI

Doctor of Economics, Associated Professor,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia
E-mail: Inga.balarjishvili@tsu.ge

<https://doi.org/10.35945/gb.2018.06.015>

KEYWORDS: ECONOMIC SCIENCE'S CRISIS, «NEW-CLASSICAL VECTOR», INSTITUTIONAL ECONOMICS,
„MAINSTREAM“ POTENTIAL, THE METHODOLOGICAL PROBLEMS

SUMMARY

The article analyzes the manifestations and causes of the paradigmatic crisis of the modern economic “mainstream”: the “monopolization” of economic theory and economic education by the neoclassical direction; Fragmentary nature of scientific research; The “fascination” of scientists with the problem of economic growth and ignoring other factors of social development. The emphasis is on the lack of interdisciplinary research, the “mathematization” of economic knowledge. It is noted that the role of mathematics in economic models is only instrumental, mathematically complex economic models make the world more incomprehensible than simplify, the connection with real life is lost.

Unlike the «mainstream», technology and individual taste in the institutional economy are endogenous variables. Institutionalists focus on the boundaries in which the actual

future can be predicted, in contrast to the prediction in the «model context»; Institutionalists approach the economy as an organic and evolving «whole», and not as a static mechanism; Other advantages of the institutional economy are: the use of methodological collectivism instead of methodological individualism; Study of the processes of adaptation and disequilibrium, a criticism of the «neoclassical search» for optimal and equilibrium solutions; Instead of technology, focus on ownership and transaction costs; Recognition of ideology as the determining factor in economic history, which contradicts the neoclassical vision of the world; The refutation of the Pareto optimality principle; Emphasis on economic and political power.

The methodological orientation of the institutional economy and the possibility of practical application determine its potential for becoming a “new mainstream”.